

Em: Galicia 1950-1980 - trinta anos de cultura - publicación conmemorativa do trinta aniversario da editorial galaxia. 1980. Vigo: Galaxia, p. 25.

[Publicação em papel de jornal, branco-e-preto, 40. pp. Devido ao seu grande tamanho, a folha foi também dividida horizontalmente para impressão em papel DIN-A4 a tamanho real]

A LINGUA

Por Ramón Lorenzo

Cúmplense agora 30 anos da existencia de Ed. Galaxia e isto dános ocasión pra escribir unhas liñas sobre a lingua galega e a súa situación no momento actual. ¡Qué longa xeira a destes 30 anos! Pra min e pra moitos representa a toma de contacto co idioma, o descubrimento dun maravilloso mundo descoñecido; pra outros a continuación dunha loita chea de ideais e con perspectivas de aleluia final. Son 30 anos que representan o paso dun panorama cheo de sombras e unha situación de labarada.

Cando Galaxia comenza, estaba desfeita a cultura galega. Eran os anos difíciles da posguerra, co galego desterrado da literatura e prohibido polos organismos oficiais. Os rapaces que chegaban ó bacharelato ou á Universidade non sabían que existía unha lingua galega e unha cultura moderna neste idioma. Non había libros galegos nas librerías. Era unha loita despiadada contra a lingua, que non tiña quen a defendese, botada fóra da literatura, da prensa, da radio, da igrexa; refuxiada nas aldeas en xentes que tiñan conciencia do seu carácter inferior.

E entón xorde Galaxia, subrepticamente, e empeza a publicar cousas galegas, cunha mensaxe escondida nas palabras: "Galaxia", "Grial", "Metafísica da Saudade". E pouco e pouco vaise ensanchando o panorama, vaise perdendo o medo e van aparecendo libros xa definitivos na cultura galega; cada vez máis, astra chegar a esta riqueza literaria da década dos 70 e do ano 1980. Compara-lo ano 1950 co ano 1980 é compara-lo día coa noite, tanto se leva feito nestes 30 anos.

Gañou a literatura e gañou a consideración social da lingua. ¡Quén falaba galego na Universidade ou nos centros culturais no ano 50? Custou traballo, pero a imaxe da lingua foi tamén mellorando. Houbo unha campaña feroz de eliminación do galego en favor da "lingua do imperio", pero reaccionouse nos últimos anos. Cando eu era estudante (1956-1960) case era unha vergoña expresarse en galego, non digamos xa a idea de dar unha conferencia nesta lingua. Hoxe utilízase o galego en todas partes: nos corredores e nas aulas da Universidade, en teses de doutoramento, en actos oficiais, pola prensa, nos escritos dos partidos políticos. É a moita xente o galego convertiuse nun símbolo e nun medio de loita.

A isto hai que engadir outra cousa importante: a medida que se foi impondo o uso do galego, tamén foi mellorando a lingua empregada polos escritores. Se comparamos un libro escrito polo mesmo escritor nos anos 50 con outro escrito no ano 1979 ou 1980 a diferenza notámola axiña, sin sermos especialistas en materia lingüística. Gañouse en seguridade fonética, morfosintáctica e léxica. Hoxe temos unha lingua fluída, case "normalizada" e, aínda que hai grupos que se separan conscientemente das peculiaridades autóctonas, o certo é que moitos escritores saben escribir correctamente.

¿A qué se debe esta aprendizaxe?

Sin dúbida, á conciencia lingüística que se foi creando nos últimos anos. A lingua sempre vai coa cultura. Canto máis forte sexa unha cultura, mellor será a lingua e ganará en seguridade. Pero a cultura, naturalmente, adquirese na Universidade e o galego sempre tivo mala sorte coa Universidade, debido ás circunstancias históricas. Antes da guerra, na Universidade Galega non había a Sección de Filoloxía, só a de Xeografía e Historia. Por iso no vello Seminario de Estudos Galegos faltaban lingüistas e nos traballos que ali se fixeron non se tocou o problema da lingua. ¡Qué diferenza con Cataluña! Desde o século pasado tiveron especialistas e puideron crear unha boa escola de lingüistas e publicar numerosos traballos.

En Santiago astra mediados dos 60 non houbo a Sección de Filoloxía Románica. Os poucos licenciados en Filoloxía por outras universidades estaban lonxe e só podían estudia-la lingua escrita, os textos medievais, ou perdíanse pra cultura galega. A primeira fornada de licenciados en Filoloxía pola nosa Universidade apareceu no ano 1966. Tarde abondo. Pero desde entón cambia o panorama. Fora de traballos lexicais e algún artigo ou monografía de investigadores alleos, non había nada feito. Deixo de lado os traballos dos aficionados, que pouco representan. Case houbo que empezar de cero. Creouse a cátedra de Lingüística Románica (da que foi e é o primeiro catedrático Constantino García), e despois a de Galego, aparecen os primeiros licenciados e comenza a explosión lingüística do idioma. Empezábase a facer numerosas tesinas sobre falas galegas, despois teses de doutoramento, comézase a traballar arreo por recupera-lo tempo perdido. E vaia se se recuperou. Hoxe temos xa a revista **Verba**, de categoría internacional, con 6 volumes; anexos de **Verba** onde se estudian as falas de Suarna, Feás, Ferrol, o léxico de Santiago, O Grove, S. Jorge de Piquín, Ancares, da flora e fauna marítimas, as perífrases verbais, os sufixos nominais, o infinitivo conxugado, a poesía de Joan Ayras. Seguirán traballos sobre o eufemismo, o vocabulario do xugo e do carro, os pronomes, o verbo, etc. Xa se fixo o Atlas Lingüístico, trabállase no Dicionario Histórico, na lectura de documentos e de textos medievais, recolleuse o léxico vivo de toda Galicia.

Ademais disto, tamén se adquiriu conciencia da necesidade de normalizala lingua. Por unha banda, a Aademia Galega publicou unhas normas e na Universidade creouse o Instituto da Lingua Galega. Desde un principio tívose interese polo galego e concebiuse a idea de confeccionar un método de ensino. Así saíron os métodos **Galego 1**, **Galego 2** e **Galego 3** e, máis tarde, o **Dicionario Básico Infantil** e as Bases pra unificación da lingua, nas que colaboraron tódolos que quixeron. Desde que os métodos de Galego andan por ahí, quírase ou non, mellorou moito o uso da lingua,

adquiriuse seguridade, fóronse eliminando moitos disparates léxicos dos escritores.

Así, arreo, cun labor teimoso e boa preparación, foise loitando e séguese a loitar pola recuperación do galego literario e polo estudio da lingua falada. Cando se teña publicado o **Dicionario Xeral do Galego** e un bo **Dicionario Castelán-Galego**, cousas que se farán tamén no Instituto da Lingua nos anos vindeiros, a nosa lingua literaria mellorará aínda máis.

O problema da lingua é actual e consecuencia disto son os libros que teñen saído fóra da Universidade pra analiza-lo conflito lingüístico galego-castelán, o estado social da lingua, etc. Unhas veces con obxectividade e outras con moita paixón e sectarismo. Tamén se pode lembrar-la importancia de moitas institucións culturais e a existencia de revistas de cultura, algunha tan importante como **Grial**.

Nos nosos días o que máis cómpre é a normalización do galego e pra isto todos temos que poñer algo da nosa parte: non querendo ser todos lingüistas, senón someténdose todos a unha norma. Hoxe a situación do galego é boa, se temos en conta o que foi o pasado. Hai que ser realistas. Estúdiese na Universidade e hai unha Sección de Galego-portugués, é obrigatorio nos Institutos e comenza a selo na escola. Critican algúns grupos o Decreto de Bilingüismo que agora comenza a poñerse en práctica. Non se entende esta teima de ir contra a realidade. O Decreto serviu en Cataluña e no País Basco e aquí parece que somos diferentes. E o feito é que con el os nenos poden aprender galego na escola, cousa que astra agora era inaudita, e tamén o teñen que facer obrigatoriamente nos Institutos. O que aceptemos este Decreto de Bilingüismo non quere decir que debemos renunciar a melloralo. Partindo del debemos tratar de buscar unha aplicación máis idónea a realidade galega.

¿Qué terá o galego pra ter sempre xente en contra ou pra que os que se interesan por el non se poñan de acordo ou vaian cada un polo seu lado? Está ben que se preocupe todo o mundo pola lingua, pero con criterios claros e desde o galego. Debemos accepta-lo Decreto de bilingüismo para que os nenos poidan aprender galego e deberemos poñer unha normativa única e con criterios nosos. Nos últimos anos vense falando arreo da normalización do galego e isto é primordial pró ensino nas escolas e nos Institutos. Case estaba todo feito, se non fose pola mala visión duns cantos estudiosos e aficionados. A Aademia Galega e o Instituto da Lingua, aínda que marcharan por camiños diferentes, seguían a mesma liña e neste momento chegouse a un total entendemento. A única norma posíbel é unha normativa galega. Complicouse a situación desque Rodríguez Lapa, sempre defensor do galego, tivo a ocorrencia de nos decir que gardásemo-lo galego pra usar na casa e que escribísemos en portugués. Isto non tería importancia se en Galicia

algúns aficionados á lingüística non chegasen case á mesma conclusión. Con isto apareceu un movemento lusista, que estivo a punto de botar abaixo o logrado en tantos anos de traballo. Aínda que parece ter forza este movemento, axiña quedará coutado nos próximos meses e por iso cuidamos que a única norma será a da "Academia"/"Instituto".

O movemento lusista non se dá conta da realidade. ¿Temos interese polo galego ou polo portugués? Se nos interesa o galego, ¿cómo imos facer da nosa lingua un arrabaldo do portugués? ¿Cómo imos imponer unha grafía artificial no galego, se desde o séc. XIX temos xa a nosa propia? ¿Por que imos escribir con guiños, con acentos á portuguesa, con grafías portuguesas, se isto non ten sentido no galego? Se queremos escribir á portuguesa, teremos que cambialo todo totalmente, cousa que queren conseguí-lo lusistas pouco e pouco. E cambialo todo é escribir en portugués.

¡Maravillosa maneira de defende-la nosa lingua! Esquencen os lusistas a realidade histórica do galego (sempre preto do castelán, nunca en contacto co portugués) e a realidade actual. Se en Galicia non tivésemos máis ca unha lingua, o galego, entón podíamos imponer calquera grafía, pois os nenos non terían outra que lles presentase confito lingüístico. Pero os nenos galegos teñen que aprender galego e castelán. Imaxinemos que fantástica sería esa dobre función: cando aprendesen castelán terían que escribir ciencia, común, día, literario, etc., na clase do lado sería ciencia, comun, día, literario, etc. A palabra escrita gente na clase castelán terían que lela (xente) e na clase de galego (sente), na casa dirían **enteiro**, **son**, etc., pero na clase **inteiro**, **sou**, etc., etc., Cousa de tolos. Se estivemos falando sempre dos problemas derivados do bilingüismo e dos complexos dos nenos galegos, e tamén dos pais, ¿qué faríamos agora imponendo esta dobre grafía? O trauma sería aínda maior e entón si que todos acabarían decindo que o galego é unha cousa rara, que ninguén entende e que ninguén sabe falar.

Hai que ser prácticos e realistas, hai que ser "galego" e "mama-la lingua", cousa que moitos destes lusistas non fixeron; querela, defendela como "galego", por enriba do castelán, pero tamén por enriba do portugués. A normalización do galego tense que facer no propio galego: non eliminando o patrimonio propio pra busca-lo alleo.

Remato decindo que debemos ser optimistas. O que se leva feito nestes 30 anos é xigantesco. Da prohibición da lingua pasouse ó seu estudio na escola, da falta de estudos lingüísticos e filolóxicos chegouse a unha boa marea de traballos, de escribir con inseguridade pasouse a un dominio cada vez maior da lingua. ¿Quén llelo diría a aqueles entusiastas que no ano 1950 volvían outra vez á loita despois dunha pausa moitas veces tráxica? Teñamos confianza no futuro e a esperanza de que siga o florecemento da nosa cultura.

GALEGO

INSTITUTO DA LINGUA GALEGA

A LINGUA

Por Ramón Lorenzo

Cúmplense agora 30 anos da existencia de Ed. Galaxia e isto dános ocasión pra escribir unhas liñas sobre a lingua galega e a súa situación no momento actual. ¡Qué longa xeira a destes 30 anos! Pra min e pra moitos representa a toma de contacto co idioma, o descubrimento dun maravilloso mundo descoñecido; pra outros a continuación dunha loita chea de ideais e con perspectivas de aleluia final. Son 30 anos que representan o paso dun panorama cheo de sombras e unha situación de labarada.

Cando Galaxia comenza, estaba desfeita a cultura galega. Eran os anos difíciles da posguerra, co galego desterrado da literatura e prohibido polos organismos oficiais. Os rapaces que chegaban ó bacharelato ou á Universidade non sabían que existía unha lingua galega e unha cultura moderna neste idioma. Non había libros galegos nas librerías. Era unha loita despiadada contra a lingua, que non tiña

Sin dúbida, á conciencia lingüística que se foi creando nos últimos anos. A lingua sempre vai coa cultura. Canto máis forte sexa unha cultura, mellor será a lingua e gañará en seguridade. Pero a cultura, naturalmente, adquirese na Universidade e o galego sempre tivo mala sorte coa Universidade, debido ás circunstancias históricas. Antes da guerra, na Universidade Galega non había a Sección de Filoloxía, só a de Xeografía e Historia. Por iso no vello Seminario de Estudos Galegos faltaban lingüistas e nos traballos que alí se fixeron non se tocou o problema da lingua. ¡Qué diferenza con Cataluña! Desde o século pasado tiveron especialistas e puideron crear unha boa escola de lingüistas e publicar numerosos traballos.

En Santiago astra mediados dos 60 non houbo a Sección de Filoloxía Románica. Os poucos licenciados en Filoloxía por outras universidades estaban lonxe e só podían estudia-la

adquiriuse seguridade. fóronse eliminando moitos disparates léxicos dos escritores.

Así, arreo, cun labor teimoso e boa preparación, foise loitando e séguese a loitar pola recuperación do galego literario e polo estudo da lingua falada. Cando se teña publicado o **Dicionario Xeral do Galego** e un bo **Dicionario Castelán-Galego**, cousas que se farán tamén no Instituto da Lingua nos anos vindeiros, a nosa lingua literaria mellorará aínda máis.

O problema da lingua é actual e consecuencia disto son os libros que teñen saído fóra da Universidade pra analiza-lo conflito lingüístico galego-castelán, o estado social da lingua, etc. Unhas veces con obxectividade e outras con moita paixón e sectarismo. Tamén se pode lembrar-la importancia de moitas institucións culturais e a existencia de revistas de cultura, algunha tan importante como *Grial*.

Nos nosos días o que máis cómpre é

alguns aficionados á lingüística non chegasen case á mesma conclusión. Con isto apareceu un movemento lusista, que estivo a punto de botar abaixo o logrado en tantos anos de traballo. Aínda que parece ter forza este movemento, axiña quedará contado nos próximos meses e por iso coidamos que a única norma será á da "Academia"/"Instituto".

O movemento lusista non se dá conta da realidade. ¿Temos interés polo galego ou polo portugués? Se nos interesa o galego, ¿cómo imos facer da nosa lingua un arrabaldo do portugués? ¿Cómo imos impoñer unha grafía artificial no galego, se desde o séc. XIX temos xa a nosa propia? ¿Por que imos escribir con guións, con acentos á portuguesa, con grafías portuguesas, se isto non ten sentido no galego? Se queremos escribir á portuguesa, teremos que cambialo todo totalmente, cousa que queren conseguí-los lusistas pouco e pouco. E cambialo todo é escribir en portugués. ¡Maravillosa maneira de defende-la nosa

GALEGO

INSTITUTO DA LINGUA GALEGA

galegos nas literarias. Era unha loita despidada contra a lingua, que non tiña quen a defendese, botada fóra da literatura, da prensa, do radio, da igrexa; refuxiada nas aldeas en xentes que tiñan conciencia do seu carácter inferior.

E entón xorde Galaxia, subrepticamente, e empeza a publicar cousas galegas, cunha mensaxe escondida nas palabras: "Galaxia", "Grial", "Metafísica da Saudade". E pouco e pouco vaíse ensanchando o panorama, vaíse perdendo o medo e van aparecendo libros xa definitivos na cultura galega; cada vez máis, astra chegar a esta riqueza literaria da década dos 70 e do ano 1980. Compara-lo ano 1950 co ano 1980 é compara-lo día coa noite, tanto se leva feito nestes 30 anos.

Gañou a literatura e gañou a consideración social da lingua. ¿Quén falaba galego na Universidade ou nos centros culturais no ano 50? Custou traballo, pero a imaxe da lingua foi tamén mellorando. Houbo unha campaña feroz de eliminación do galego en favor da "lingua do imperio", pero reaccionouse nos últimos anos. Cando eu era estudante (1956-1960) case era unha vergoña expresarse en galego, non digamos xa a idea de dar unha conferencia nesta lingua. Hoxe utilízase o galego en todas partes: nos corredores e nas aulas da Universidade, en teses de doutoramento, en actos oficiais, pola prensa, nos escritos dos partidos políticos. Cando a moita xente o galego convertiuse nun símbolo e nun medio de loita.

A isto hai que engadir outra cousa importante: a medida que se foi impondo o uso do galego, tamén foi mellorando a lingua empregada polos escritores. Se comparamos un libro escrito polo mesmo escritor nos anos 50 con outro escrito no ano 1979 ou 1980 a diferenza notámola axiña, sin sermos especialistas en materia lingüística. Gañouse en seguridade fonética, morfosintáctica e léxica. Hoxe temos unha lingua fluída, case "normalizada" e, aínda que hai grupos que se separan conscientemente das peculiaridades autóctonas, o certo é que moitos escritores saben escribir correctamente.

¿A que se debe esta aprendizaxe?

estaban lonxe e só podían estudia-la lingua escrita, os textos medievais, ou perdíanse prá cultura galega. A primeira fornada de licenciados en Filoloxía pola nosa Universidade apareceu no ano 1966. Tarde abondo. Pero desde entón cambia o panorama. Fora de traballos léxicais e algún artículo ou monografía de investigadores alleos, non había nada feito. Deixo de lado os traballos dos aficionados, que pouco representan. Case houbo que empezar de cero. Creouse a cátedra de Lingüística Románica (da que foi e é o primeiro catedrático Constantino García), e despois a de Galego, aparecen os primeiros licenciados e comenza a explosión lingüística do idioma. Empezázanse a facer numerosas tesinas sobre falas galegas, despois teses de doutoramento, comézanse a traballar arreo por recupera-lo tempo perdido. E vaia se se recuperou. Hoxe temos xa a revista **Verba**, de categoría internacional, con 6 volumes; anexos de **Verba** onde se estudian as falas de Suarna, Feás, Ferrol, o léxico de Santiago, O Grove, S. Jorge de Piquín, Ancares, da flora e fauna marítimas, as perífrases verbais, os sufixos nominais, o infinitivo conxugado, a poesía de Joan Ayras. Seguirán traballos sobre o eufemismo, o vocabulario do xugo e do carro, os pronomes, o verbo, etc. Xa se fixo o Atlas Lingüístico, trabállase no Dicionario Histórico, na lectura de documentos e de textos medievais, recolleuse o léxico vivo de toda Galicia.

Ademais disto, tamén se adquiriu conciencia da necesidade de normativiza-la lingua. Por unha banda, a Academia Galega publicou unhas normas e na Universidade creouse o Instituto da Lingua Galega. Desde un principio tívose interés polo galego e concebiuse a idea de confeccionar un método de ensino. Así saíron os métodos **Galego 1**, **Galego 2** e **Galego 3** e, mais tarde, o **Dicionario Básico Infantil** e as **Bases prá unificación da lingua**, nas que colaboraron tódolos que quixeron. Desde que os métodos de Galego andan por ahí, quéirase ou non, mellorou moito o uso da lingua,

tan importante como Grial. Nos nosos días o que máis cómpre é a normalización do galego e pra isto todos temos que poñer algo da nosa parte: non querendo ser todos lingüistas, senón someténdose todos a unha norma. Hoxe a situación do galego é boa, se temos en conta o que foi o pasado. Hai que ser realistas. Estudíase na Universidade e hai unha Sección de Galego-portugués, é obrigatorio nos Institutos e comenza a selo na escola. Critican algúns grupos o Decreto de Bilingüismo que agora comenza a poñerse en práctica. Non se entende esta teima de ir contra a realidade. O Decreto serviu en Cataluña e no País Basco e aquí parece que somos diferentes. E o feito é que con el os nenos poden aprender galego na escola, cousa que astra agora era inaudita, e tamén o teñen que facer obrigatoriamente nos Institutos. O que aceptemos este Decreto de Bilingüismo non quere decir que debamos renunciar a melloralo. Partindo del debemos tratar de buscar unha aplicación máis idónea a realidade galega.

¿Qué terá o galego pra ter sempre xente en contra ou pra que os que se interesan por el non se poñan de acordo ou vaian cada un polo seu lado? Está ben que se preocupe todo o mundo pola lingua, pero con criterios claros e desde o galego. Debemos accepta-lo Decreto de bilingüismo para que os nenos poidan aprender galego e deberemos poñer unha normativa única e con criterios nosos. Nos últimos anos vense falando arreo da normativización do galego e isto é primordial pró ensino nas escolas e nos Institutos. Case estaba todo feito, se non fose pola mala visión duns cantos estudiosos e aficionados. A Academia Galega e o Instituto da Lingua, aínda que marcharan por camiños diferentes, seguían a mesma liña e neste momento chegouse a un total entendemento. A única norma posíbel é unha normativa galega. Complicouse a situación desque Rodrigues Lapa, sempre defensor do galego, tivo a ocorrencia de nos decir que gardásemo-lo galego pra usar na casa e que escribísemos en portugués. Isto non tería importancia se en Galicia

¡Maravillosa maneira de defende-la nosa lingua! Esquencen os lusistas a realidade histórica do galego (sempre preto do castelán, nunca en contacto co portugués) e a realidade actual. Se en Galicia non tivésemos mais ca unha lingua, o galego, entón podíamos imponer calquera grafía, pois os nenos non terían outra que lles presentase confito lingüístico. Pero os nenos galegos teñen que aprender galego e castelán. Imaxinemos que fantástica sería esa dobre función: cando aprendesen castelán terían que escribir **ciencia, común, día, literario, etc.**, na clase do lado sería **ciencia, comun, dia, literario, etc.** A palabra escrita gente na clase castelán terían que lela (xénte) e na clase de galego (sén-te), na casa dirían **enteiro, son, etc.**, pero na clase **inteiro, sou, etc.** etc., Cousa de tolos. Se estivemos falando sempre dos problemas derivados do bilingüismo e dos complexos dos nenos galegos, e tamén dos pais, ¿qué faríamos agora impondo esta dobre grafía? O trauma sería aínda maior e entón si que todos acabarían decindo que o galego é unha cousa rara, que ninguén entende e que ninguén sabe falar.

Hai que ser prácticos e realistas, hai que ser "galego" e "mama-la lingua", cousa que moitos destes lusistas non fixeron; querela, defendela como "galego", por enriba do castelán, pero tamén por enriba do portugués. A normalización do galego tense que facer no propio galego: non eliminando o patrimonio propio pra busca-lo alleo.

Remato decindo que debemos ser optimistas. O que se leva feito nestes 30 anos é xigantesco. Da prohibición da lingua pasouse ó seu estudio na escola, da falla de estudos lingüísticos e filolóxicos chegouse a unha boa morea de traballos, de escribir con inseguridade pasouse a un dominio cada vez maior da lingua. ¿Quén llelo diría a aqueles entusiastas que no ano 1950 volvían outra vez á loita despois dunha pausa moitas veces tráxica? Teñamos confianza no futuro e a esperanza de que siga o florecemento da nosa cultura.